

Son Peygamber'in Başşehri Medine - Prof. Dr. Mehmet Emin Özafşar

Mescit, ilk Müslüman nesil için yalnızca Rablarına ibadet ettikleri bir mekân değil, aynı zamanda sevinçlerini, coşkularını, heyecanlarını paylaştıkları, üzüntülerini dillendirdikleri, hayafî kararlar alıp uygulamak için ahdettikleri bir zemin; Peygamber'in Müslüman olmak için oluk oluk gelen heyetleri huzuruna kabul ettiği, onlara İslâm'ın temel esaslarını, Müslüman olduklarında sahip olacakları hak ve yükümlülükleri öğrettiği ve kendileri için hayır dualar ederek, hediyelerle yurtlarına yolcu ettiği bir kabul yeri.

Veda tepesinin ufkunda Son Peygamber ve arkadaşı görüldüğünde tarih, milâdî yedinci yüzyılın ilk çeyreğini gösteriyordu. Ufukta beliren bu silütle bir kasabanın da kaderi değişmeye başlıyor, insanlık tarihinin kadim yerleşim merkezlerine eş bir önem ve şöhretin kapılarını aralıyordu. Bu kasaba on yılda, Babil, Mekke, Beytül-Makdis, Atina, İskenderiye ve Roma'nın insanlık tarihinde oynadıkları rollere denk, hatta onları aşan bir role hazırlanıyordu.

Yesrib, Medine oluyor, şehirler doğuran, diyarlara kol atan, kıtaları bağrına basan bir inanca yurt oluyordu. Yesrib, Medine olmasaydı, Mekke yeniden tevhidin kalesi olur muydu? Hire'nin kalıntıları üzerine Kûfe kurulur, Cundişapur'un kültür birikimini kat be kat aşacak bir ilim merkezi doğar mıydı? Babil'in namını unutturacak bir siyaset, sanat, kültür ve edebiyat başkenti Bağdat kurulur muydu? Kadim İran kültürünü içine alıp eritecek polemik, diyalektik, züht ve heyecan kenti Basra kurulur muydu? Şam, Antakya'nın tarihi mirasına rakip; Fustat, İskenderiye'nin birikimini geleceğe taşımaya âmâde bir şehre dönüşür müydü?

Yesrib'in Medine olmasıyla insanlık, güller şehri Merv'i; medreseler kenti Nişabur'u; mimari harikalar diyarı Buhara, Semerkant, Kurtuba, Bursa, Edirne, İstanbul ve daha nice yüzlerce esenlik diyarıyla tanıştı. Yesrib'i Medine yapan din ve medeniyet ruhu, bütün bu şehirlere hayat verdi. Veda tepesinin ufkunda görünen Son Peygamber ve arkadaşı, insanların kalplerinden kaynaklanan sevgi çağıltısı eşliğinde girdikleri şehirde, ilk iş olarak bütün insanlığı saracak sevginin menbaı olsun diye bir kalp merkezi yaptılar. Adına "Mescidü'n-Nebi = Peygamber Mescidi" denildi. Şehrin yeni sakinleri muhacirler ve eski sakinleri Ensar, şehrin kalbini hep birlikte inşa ettiler; kerpiçten, altı kum döşeli, üstü hurma dalları ile örtülü. Her şeyiyle doğal olan bu kalbin tek hayat pınarı Peygamber, tek süsü inananların içtenliği idi. Geleceğin Müslüman kentlerinde yükselen camilerin, kubbe ve minarelerin hayat suyu o pınardan, estetik, zerafet ve inceliği o içtenlikten gelir. Medine mescidi olmasaydı, olur muydu Şam Ümeyye Camii, Kubbetü's-Sahra, Bağdat Ulu Camii ve Müslüman kentlerinin kalbi ulu camiler? Bursa Ulu Camii, Süleymaniye, Sultanahmet, Selimiye olur muydu?

Yesrib'i, Hicaz yarımadasının kendi hâlinde, iç çekişmeler ve geçim sıkıntısı ile boğuşan bir yerleşim birimi olmaktan çıkarıp, dünya tarihinin en önemli kentlerinden biri hâline getiren şey, Son Peygamber'in şahsında somutlaşan inanç, bilgi, sevgi, özveri, adalet, merhamet ve cesaretti. Onun kenti Medinetü'n-Nebi, son dinin tarihinin yaşandığı ve yazıldığı kentti. Onun izini taşıyan her yer yeni bir anlam yüklendi, onun adını andığı her şey yeni bir mânâ yüklendi. Minberi ile evi arasını cennet bahçelerinden bir bahçe diye niteledi. İnsanlar orada namaz kılabilmek için can atar oldu. Uzak diyarlardan Fars'tan, Yemen'den gelmiş, Peygamber aşığı, ilim sevdalısı yoksulların barındığı suffe, daru'l-hadislerin, Nizamiye, Süleymaniye ve

daha nice ilim yuvalarının öncüsü oldu. Son Peygamberin sözleri, uygulamaları ve hatıralarını barındıran bu kent, kentler içinde sünnet yurdu, "Daru's-Sünnet" oldu.

Son Peygamber, ashabıyla kerpiç duvarlı, kum sergili, yaprak dallarıyla örtülü bu Medine Mescidinde öyle anlar yaşadı ki, lâhzası dünyalara değer. Bir gün arkadaşlarıyla otururken siyah sakallı, süt beyaz elbiseli, kimsenin tanımadığı, ama yolcu olduğuna dair de hiçbir işaretin bulunmadığı bir zat gelmiş ve herkesin arasından geçerek Peygamber'in dizlerinin dibine yaklaşarak; iman, İslâm ve ihsanın ne olduğunu sormuştu. Aldığı cevapları da onaylamıştı. Bu tavrıyla herkesi şaşırtan yabancı başka sorularda sormuş ve sonra geldiği gibi çekip gitmişti. Günler sonra Peygamber (s.a.s.) onun Cebrail olduğunu haber vermişti. Cebrail Medine mescidine insanlara dinlerini öğretmek üzere gelmişti. Sünnet yurdunda insanlığın ufkuna doğan son din iman, İslâm ve ihsandan oluşmaktaydı.

Peygamber mescidinde yaşananları anlatmak ciltler ister. Mescit, ilk müslüman nesil için yalnızca Rablarına ibadet ettikleri bir mekân değil, aynı zamanda sevinçlerini, coşkularını, heyecanlarını paylaştıkları, üzüntülerini dillendirdikleri, hayafî kararlar alıp uygulamak için ahduktikleri bir zemin; Peygamberin Müslüman olmak için oluk oluk gelen heyetleri huzuruna kabul ettiği, onlara İslâm'ın temel esaslarını, Müslüman olduklarında sahip olacakları hak ve yükümlülükleri öğrettiği ve kendileri için hayır dualar ederek, hediyelerle yurtlarına yolcu ettiği bir kabul yeri idi.

Mescit, Hz. Peygamber'in şehirden ayrılırken en son terk ettiği, geri döndüğünde de ilk uğradığı yeri. Bedir, Uhut, Hendek gibi hayati önemdeki askeri olayların karar aşamasında ve arkasında mescit toplanma yeri idi. Bedir'de olduğu gibi zaferle dönüldüğünde ganimetlerin tevziinin yapıldığı bir mekân; istenmeyen sonuçların alındığında Uhut gibi yeni durum değerlendirmelerinin yapıldığı bir karargâh niteliğindedir. Bedir ve Uhut, Medine ile birlikte anılan iki önemli mevkidir. Her ikisi de İslâm tarihinde çok önemli iki olaya tanıklık etmiştir. Bedirde Son Peygamber, putperest kavmine karşı ilk askeri zaferini kazanmış; Uhut'da en çetin sınavlarından birini vermiştir. Uhut'da Müslüman ordusunun bozgunu sırasında Hz. Peygamber ve arkadaşlarının sığındıkları kaya oyuğu, bugün onun hatırasını o günkü hâliyle en yalın biçimde muhafaza eden ender mekânlardan birisidir. Mekke'de Cebel-i Nur'un ve Ce-bel-i Sevr'in, onun hatırasına dair tarihi tanıklıkları neyse, Uhut'daki kaya oyuğunun ki de odur. Medine müdafaasının en zor günlerine sahne olan Hendek savaşı; savunma hattı oluşturmak için kazılan çukurların bulunduğu mekanlar, buralardaki namazgâhlar ve düşman gözetleme kuleleri, Medine'nin Peygamber devrine ait tarihi yerleridir. İşte bu Hendek muharebesinin de her aşamasında Peygamber Mescidi, askerî karargâh ve sağlık merkezi olma özelliğini korumuştur. Hz. Peygamber'in can dostlarından Sa'd b. Muaz'ın tedavisi için mescide kurulan özel çadırı, Hz. Peygamber sabah akşam ziyaret etmekten geri kalmamıştır.

Yesrib'in Medine olmasının üzerinden dokuz yıl geçtiğinde, Medine mescidinde yaşananlar Son Peygamberin ahlâk, kişilik, âl-i cenaplık, misafirperverlik, şefkat, merhamet, akıl ve feraset, hikmet ve belâgat, bilgi ve strateji bakımından ne erişilmez bir mükemmeliyette olduğunun en somut örnekleridir. Senetü'l-vüfûd yani heyetler yılı denilen bu senede, Arap yarımadasının her tarafından kabile ve topluluk temsilcileri oluk oluk Medine'ye akmış ve Hz. Peygamber, onların hepsini kendi mescidinde karşılamıştır.

İbn Hişam, İbn Sa'd ve İbn Şebbe gibi tarihçilerin detaylarıyla verdikleri bilgilerden, Hz. Peygamber'in gelen heyetlerle nasıl yakından ilgilendiği, sıcak, samimi, sevecen ve şefkat dolu yüreğiyle onları karşıladığı, onlara çoğu zaman Remle bint el-Haris'in evinde ikramlarda bulunduğu, daha sonra

mescitte huzuruna kabul ettiği, onlarla sohbet edip, kendilerini İslâm'ın temel inanç, ibadet ve ahlâk prensipleri konusunda bilgilendirdiği, hak ve yükümlülüklerini hatırlattığı; daha sonra, onlara çeşitli hediyeler verdiği, içlerinden bazılarını topluluklarına önder tayin ederek memleketlerine uğurladığı anlaşılmaktadır.

Bugün on beş asır önceki orijinal çehresine ait hemen hemen hiçbir şeyin kalmadığı Peygamber şehri Medine, ismiyle, coğrafyasıyla, dağlarıyla, Müslüman ümmetin nesilden nesile aktardığı hatıralarıyla, tarih kitaplarında yer alan anlatılarıyla ve hepsinden öte o Son Nebi'ye duyulan benzersiz sevgiyle, hasretin, özlemin, iştiağ ve bağlılığın, umudun ve arınmanın adresi bir şehir olma özelliğini korumaktadır.

Orijinal tarihinden geriye yalnızca Ravza-i Mutahhara'nın doğusunda yer alan Cennetü'l-Bakî kabristanı, şehrin civarında konumlanan dağlar ve vadilerin kaldığı şehrin, on beş asırlık tarihini yansıtan izleri de gün be gün silinmekte ve neredeyse tamamen yok olma aşamasına gelmektedir. Ravzayı kuşatan devasa yapılar, İslâm'ın simgelerinden biri hâline gelmiş, Uhut dağına dahi küçücük bir tepe görüntüsüne mahkûm etmiştir. Hicretin birinci asrında başlayan otantik yapıları yok etme uğraşı, bugün en had seviyesine ulaşmıştır. Emevî sultanı Velid b. Abdülmelik'in Hz. Peygamber'in hane-i saadetlerinin yıkılıp, yerlerinin mescide ilâve edilmesi talimatı geldiğinde, orada bulunanların gözyaşlarına boğuldukları aktarılır. O gün orada bulunan büyük hadisçi Said b. el-Müseyyib şöyle demekten kendini alamaz: "Vallahi isterdim ki, o odacıları orijinal hâliyle muhafaza etsinler de Medine'de doğup yetişenler ve dünyanın çeşitli bölgelerinden buraya gelenler, Hz. Peygamber'in nasıl kanaatkâr bir hayat yaşadığını görebilseler..." (İbn Sa'd, I/499)

Medine, değil bin yıl, bin beş yüz yıl, yüzyıl önceki çehresinden bile çok uzaklaşmıştır. Küresel sermayenin ahtapot misali kolları orayı da sarmıştır. Bugün tarihte ruh verdiği Kurtuba'nın, kardeşi Kudüs'ün, bir zamanlar yerini, hatta adını (Medinetü's-selâm/Barış kenti) alan Bağdat'ın yürek burkan kaderi, onun için duyulabilecek en trajik endişedir. Hadis kaynaklarında Medine'nin faziletine ilişkin aktarılan rivayetler bir teselli kaynağı olabilir miş Medine'nin cürûfu atıp, saf özü ortaya çıkaran körük gibi olduğunu bildiren hadisin (İbn Hibban, İhsan, IX/52(3735); keza, Medineliler'e korku salanları Allah'ın tuzun suda eridiği gibi eritip yok edeceğini ifade eden rivayetin (İbn Hibban, a.g.e ,IX/54 (3737) anlamlarının hakiki ve mutlak olmasını, herhalde her inanmış insan canı gönülden arzu ederdi.

Medine, Müslümanlar için artık, fizikî bir mekân olmaktan öte, bir mânâ şehridir. Hz. Peygamber'in Ravza-i Mutahhara'sını bağrında saklayan, ona duyulan sevgi selinin yatağı olan bir sembol şehirdir. Orayı ziyaret edebilmek, her Müslümanın dünyadaki en büyük emellerinden biridir. Onun şehrine, mescidine ve kabrine yaklaşıırken, her inanmış yürek ayrı çırpır, ayrılırken ziyareti sebebiyle Peygamberinin hoşnutluğunu kazanmış olmanın ümidiyle karışık ayrı yanar. İbn Batuta'nın yol arkadaşı Ali b. Hucr'a rüyasında ezberletilen şu dizeler, Peygamber'e duyulan hasretin ve onun kabrini ziyaretin ardındaki ümidin ifadeleridir.

Müjdeler olsun size ey ziyaretçiler!

Ey Peygamber aşkıyla Peygamber kabrine gelenler!

Onun sayesinde kurtuldunuz kıyamet günü bela ve kirden,

Mutluluğa kavuşsun, huzura ersin,

Burada sabahlayan, burada geceleyen! (İbn Batuta, YKY, I/186)

